

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PRODUKTYWNOŚCI ROLNICTWA W UNII EUROPEJSKIEJ

Walenty Poczta, Małgorzata Kołodziejczak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Dokonano porównania wolumenu wartości dodanej brutto oraz efektywności wytwarzania w rolnictwie regionów krajów należących do Unii Europejskiej. Stwierdzono, że analiza efektywności wykorzystania czynników produkcji i ich nakładów wypada na niekorzyść rolnictwa polskiego.

Słowa kluczowe: zróżnicowanie regionalne, wartość dodana brutto, wskaźniki efektywnościowe

WSTĘP

Pomiędzy poszczególnymi regionami Unii Europejskiej występują istotne różnice w zakresie naturalnych i społeczno-ekonomicznych warunków produkcji rolniczej. Różnice te znajdują odbicie również w osiągniętych efektach produkcyjnych. Z tego względu warto ocenić wyniki produkcyjne rolnictwa poszczególnych regionów w Unii Europejskiej na tle czynników determinujących ich poziom i rozwój.

W analizie został zastosowany podział kraju według systematyki terytorialno-administracyjnej NUTS¹, funkcjonujący w UE. Do pomiaru zróżnicowania regionalnego

---

¹ NUTS – jest francuskim skrótem nazwy „Nomenclature des unites territoriales statistiques”, czyli „Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych”. Nomenklatura NUTS jest podstawową jednostką terytorialną, stosowaną w krajach Unii Europejskiej. Podział na NUTS-y (od NUTS-1 do NUTS-5) ma nie tylko służyć celom statystycznym, lecz także na poziomie NUTS-2 i NUTS-3 ma być wykorzystywany do oceny możliwości aktywizacji regionów państw Wspólnoty. Stanowi „(...) bazową sieć przestrzenną do analizy wszystkich zjawisk społeczno-gospodarczych w przestrzeni. Jest także podstawą uzasadniania wysyłanych do UE wnio-

rolnictwa posłużono się: miarami położenia (średnia arytmetyczna) i zmienności (odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności). Analizie, która dla większości regionów obejmuje dane statystyczne z 2003 roku, poddano następujący zestaw wskaźników:

- wartość dodana brutto w rolnictwie w mln euro,
- wartość dodana brutto na 1 ha UR w euro,
- wydajność pracy w rolnictwie regionu względem średniej w rolnictwie UE,
- udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto (%).

Analizy dokonano w dwóch ujęciach:

1. Zróznicowanie regionalne zbadano obliczając wskaźniki łącznie dla całej zbiorowości regionów².
2. Zróznicowanie regionalne zbadano obliczając wskaźniki kolejno dla poszczególnych państw³.

Istotne znaczenie ma zróznicowanie produktywności w ujęciu regionalnym. Pomiaru efektów dochodowych w rolnictwie dokonano stosując jako miernik kategorię wartości dodanej brutto (tab. 1).

WARTOŚĆ DODANA BRUTTO W ROLNICTWIE

W tabeli 2 przedstawiono regiony o najwyższym i najniższym poziomie wartości dodanej w rolnictwie. Największą wartość – powyżej 2600 mln euro – wytwarza rolnictwo regionu Andalucia (5728,7 mln euro), następnie: Emilia Romagna (3199,1 mln euro), Lombardia (3187 mln euro), Puglia (3142 mln euro), Veneto (2975 mln euro), Irlandia (2906,1 mln euro), Sycylia (2891,2 mln euro), West-Nederland (2747,7 mln euro) oraz Portugalia (2696,6 mln euro). Są to wartości większe aniżeli średnia w Unii odpowiednio: prawie siedmio-, cztero- i pozostałe trzykrotnie i stanowią jednocześnie od 4,8 do 2,3% wartości dodanej, uzyskanej przez rolnictwo w całej Wspólnocie [Europäische Kommission 2004]. Najmniejszą wartość wytwarza niemiecki region miasto Bremen – 2,6 mln euro. Pozostałymi regionami o znacznie niższym poziomie wartości dodanej (poniżej 100 mln euro) są także niemieckie regiony (landy-miasta): Berlin, Saarland oraz Hamburg, angielski – London, włoski region Valle d'Aosta, francuski – Corse, fiński – Ahvenanmaa/Åland, regiony czeskie: Severozápad Moravskoslezsko, Střední Morava, Severovýchod, słowackie: Východné Slovensko, Bratislavský, Stredné Slovensko oraz Malta.

---

sków w sprawie pomocy dla rozwoju regionów, a w tym w sprawie udzielania pomocy rolnictwu polskiemu” [Michna 2001]. Zazwyczaj do wydzielenia jednostek terytorialnych, mimo iż kryteria w poszczególnych państwach Unii są dość dowolne, bierze się pod uwagę dwa elementy: obszar jednostki oraz liczbę ludności [Mierosławska i in. 1998, Mierosławska 2000, Rudnicki 2000, Kaczmarek 2001, Mierosławska i Lidke 2001].

² Pomiar zróznicowania regionalnego dla całej zbiorowości został dokonany łącznie dla wszystkich regionów Unii Europejskiej. Dlatego komentarz wyników dotyczy Unii Europejskiej jako UE-25. Ze względu na brak danych w ujęciu regionalnym dla Bułgarii i Rumunii, w analizie nie uwzględniono tych państw.

³ Z uwagi na to, że w Danii, Irlandii, Luksemburgu, Portugalii, Szwecji, na Cyprze, w Estonii, na Litwie, Łotwie, Malcie i w Słowenii nie wyodrębniono regionów, w obliczeniach:

- w ujęciu 1 – dane dla tych państw potraktowano równorzędnie jak dane dla regionów,
- w ujęciu 2 – nie uwzględniono tych państw.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki charakteryzujące zróżnicowanie regionalne w rolnictwie UE (2003)

Wskaźniki	UE-25	Austria	Belgia	Finlandia	Francja	Grecja	Hiszpania	Holandia	Niemcy	Wielka Brytania	Włochy	Polska	Czechy	Słowacja	Węgry
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Wartość dodana brutto ^{abc} (mln euro)															
Średnia ^g	844,7	807,1	1 345,4	820,5	1 036,3	616,7	993,2	1 517,2	559,1	784,9	1 496,8	571,0	79,0	87,8	221,6
Minimum	2,6	519,7	868,6	4,2	90,0	111,7	109,8	957,7	2,6	15,0	52,9	226,7	39,4	3,7	102,0
Maximum	5 728,7	1 114,6	1 822,1	1 636,7	2 111,5	1 537,2	5 728,7	2 747,7	1 518,4	1 633,0	3 199,1	1 519,9	138,2	271,4	434,4
Odchylenie standardowe	842,1	298,0	674,2	1 154,4	573,0	428,4	1 358,2	827,1	468,1	462,6	1 089,0	401,7	41,5	123,5	118,6
Współczynnik zmienności	99,7	36,9	50,1	140,7	55,3	69,5	136,7	54,5	83,7	58,9	72,8	70,4	52,5	140,7	53,5
Wartość dodana brutto na 1 ha UR ^{abd} (mln euro)															
Średnia ^g	1 309,5	801,7	1 789,8	589,0	1 069,9	2 124,9	1 141,4	4 632,8	1 276,6	868,8	1 979,5	958,9	199,5	228,8	353,0
Minimum	64,9	610,0	941,6	471,2	317,6	1 270,3	402,9	2 311,6	438,2	280,4	403,3	525,1	115,1	64,9	292,4
Maximum	8 174,4	1 090,2	2 637,9	706,7	2 609,7	3 452,8	5 536,6	8 174,4	4 611,1	1 462,6	7 646,8	1 505,1	292,4	466,9	430,8
Odchylenie standardowe	1 277,1	254,3	1 199,5	166,5	562,9	671,5	1 213,9	2 572,1	1 279,9	360,4	1 554,6	266,6	58,6	212,2	41,8
Współczynnik zmienności	97,5	31,7	67,0	28,3	52,6	31,6	106,4	55,5	100,3	41,5	78,5	27,8	29,4	92,7	11,8
Wartość dodana brutto na 1 zatrudnionego UE-25 = 100(2002) ^{abc}															
Średnia ^g	128,5	111,5	166,3	:	229,3	105,2	139,9	271,4	125,3	228,2	82,0	50,3	28,9	28,3	24,0
Minimum	9,9	80,9	163,8	:	133,4	62,7	27,3	209,3	59,7	106,5	39,8	14,3	25,8	11,4	19,3
Maximum	400,0	154,2	168,7	:	378,7	206,8	211,2	349,2	263,5	400,0	157,6	92,4	51,8	57,4	27,8
Odchylenie standardowe	89,6	38,1	3,5	:	78,9	39,1	57,8	70,5	59,7	89,7	28,9	23,5	9,1	23,7	3,0
Współczynnik zmienności	69,7	34,2	2,1	:	34,4	37,1	41,3	26,0	47,6	39,3	35,2	46,7	31,4	83,8	12,6

Tabela 1 – cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto ^a (%)															
Średnia ^b	3,0	1,1	1,2	0,5	2,7	6,0	3,6	3,3	0,7	0,6	3,2	6,0	1,4	1,7	4,2
Minimum	0,0	0,9	1,1	0,5	0,1	0,3	0,1	2,5	0,0	0,0	1,4	1,3	0,6	0,3	0,4
Maximum	12,1	1,3	1,3	0,6	6,5	11,2	11,4	4,2	1,9	1,0	6,2	12,1	2,2	4,2	8,2
Odchylenie standardowe	2,6	0,2	0,1	0,0	1,6	2,9	2,9	0,7	0,6	0,3	1,4	2,9	0,6	1,7	2,5
Współczynnik zmienności	86,5	18,8	11,8	9,1	57,4	48,9	81,0	22,2	78,5	54,0	44,1	48,4	45,5	98,2	59,9

^aBez regionu Ceuta y Melilla i Praha, 1996 regiony belgijskie, 2004 regiony polskie, ^b2000 regiony hiszpańskie, holenderskie, irlandzkie i portugalskie, 2002 regiony fińskie, szwedzkie i węgierskie; ^c1996 regiony włoskie; ^dbez regionu Wschodnie Słowacja, 1996 Trentino-Alto Adige, 2001 regiony włoskie; ^ebez regionu Manner-Suomi, Ahvenanmaa/Åland, London i Wschodnie Słowacja, 1996 regiony włoskie, Berlin, Bremen i Hamburg łącznie; ^fbez Cypru, 1993 regiony holenderskie, 1995 regiony hiszpańskie, 1996 regiony francuskie i włoskie, ^gśrednia arytmetyczna obliczona ze średnich z regionów.

^hŹródło: obliczenia własne na podstawie: Europäische Kommission [2004, 2001], Produkt krajowy... [2006], Rocznik statystyczny... [2005].

Tabela 2. Regiony Unii Europejskiej o najwyższym i najniższym poziomie wartości dodanej brutto w rolnictwie (2003)^a

Region	mln euro
ES61 Andalucia	5 728,7
ITD5 Emilia Romagna	3 199,1
ITC4 Lombardia	3 187,0
ITF4 Puglia	3 142,0
ITD3 Veneto	2 975,0
IE00 Irland	2 906,1
ITG1 Sicilia	2 891,2
NL30 West-Nederland	2 747,7
PT00 Portugal	2 696,6
ITF3 Campania	2 159,7
ITC1 Piemonte	2 133,4
FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	2 111,5
FR51 Pays de la Loire	2 097,8
ES41 Castilla-Leon	2 046,7
⋮	⋮
FR83 Corse	90,0
CZ05 Severovýchod	88,2
CZ07 Střední Morava	69,3
MT00 Malta	64,4
ITC2 Valle d'Aosta	52,9
SK03 Stredné Slovensko	43,0
CZ08 Moravskoslezsko	42,6
CZ04 Severozápad	39,4
DE60 Hamburg	37,6
SK01 Bratislavský	33,1
DEC0 Saarland	27,8
UKI0 London	15,0
DE30 Berlin	4,9
FI20 Ahvenanmaa/Aland	4,2
SK04 Východné Slovensko	3,7
DE50 Bremen	2,6

^aBez regionu Ceuta y Melilla i Praha, 1996 regiony belgijskie i włoskie, 2000 regiony hiszpańskie, holenderskie, irlandzkie i portugalskie, 2002 regiony fińskie, szwedzkie i węgierskie, 2004 regiony polskie.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Europäische Kommission [2004, 2001], Produkt krajowy... [2006], Rocznik statystyczny... [2005].

Analizowane regiony tworzą bardzo niejednorodną zbiorowość, gdyż współczynnik zmienności przyjmuje wartość 99,7%. W poszczególnych państwach największą średnią wartość dodaną wytwarza rolnictwo regionów holenderskich (1517,2 mln euro), włoskich (1496,8 mln euro), belgijskich (1345,4 mln euro) i francuskich (1036,3 mln euro), natomiast najmniejszą – regiony czeskie (79 mln euro), słowackie (87,8 mln euro) i węgierskie (221,6 mln euro). Rolnictwo większości analizowanych państw charakteryzuje się bardzo dużą zmiennością badanej cechy – najwyższą rolnictwo regionów słowackich i fińskich (po 140,7%) oraz hiszpańskich (136,7%). Najmniejsza zmienność występuje w rolnictwie austriackim 36,9%. W Polsce największą wartość dodaną brutto w rolnictwie⁴ wytwarza region wielkopolski (1519,9 mln euro) i mazowiecki (1516,4 mln euro), natomiast najmniejszą – podkarpacki (226,7 mln euro), lubuski (243,9 mln euro) i opolski (250,6 mln euro) [Produkt krajowy... 2006, Rocznik statystyczny... 2005]. Duże różnice pomiędzy regionami wpływają na wysoki współczynnik zmienności – powyżej 70%.

PRODUKTYWNOŚĆ ZIEMI

Jednym z mierników produktywności rolnictwa jest produktywność ziemi. Spośród wszystkich regionów największą wartością dodaną na 1 ha UR, przekraczającą średnią dla regionów UE-15 (1309,5 euro) charakteryzują się regiony holenderskie: West-, Zuid-, Oost, i Noord-Nederland, włoskie: Liguria, Veneto, Campania, Lombardia i Emilia Romagna, Malta, hiszpański region Canarias, niemieckie Berlin i Hamburg, greckie: Ipeiros, Dytiki Ellada i Kriti, Cypr, belgijski region Brussels Gewest i Vlaams Gewest oraz francuski Provence-Alpes-Cote d'Azur (tab. 3). Wynika z tego, że najwyższą produktywnością ziemi we Wspólnocie charakteryzuje się rolnictwo Holandii, gdyż wszystkie regiony tego państwa wytworzyły wartość dodaną w przeliczeniu na 1 ha UR powyżej średniej unijnej. Wydajność ziemi w rolnictwie holenderskim wynosi 4632,8 euro, natomiast w rolnictwie pozostałych państw unijnych, z wyjątkiem Grecji (2124,9 euro), Włoch (1979,5 euro) i Belgii (1789,8 euro), oscyluje poniżej 1300 euro. Najmniejsze średnie wartości analizowanego wskaźnika odnotowano w regionie słowackim Stredné Slovensko (64,9 euro), w regionach czeskich: Severozápad (115,1 euro), Jihozápad (201,9 euro), Moravskoslezsko (225,5 euro), Severovýchod (229,7 euro), Střední Morava (256,4 euro), Střední Čechy (275,1 euro) oraz Jihovýchod (292,4 euro), na Łotwie (145 euro), Litwie (166,1 euro) i w Estonii (250,2 euro) oraz w brytyjskim regionie Scotland (280,4 euro) i w węgierskim regionie Közép-Dunántúl (292,4 euro). Współczynnik zmienności wynosi 97,5%. Największy występuje w rolnictwie regionów hiszpańskich oraz niemieckich i wynosi odpowiednio 106,4% oraz 100,3%, co świadczy o bardzo dużym zróżnicowaniu wartości dodanej na 1 ha UR. Współczynnik zmienności wynoszący powyżej 50% występuje w rolnictwie regionów słowackich (92,7%), włoskich (78,5%), belgijskich (67%), holenderskich (55,5%) i francuskich (52,6%). Średnie zróżnicowanie wartości dodanej w przeliczeniu na 1 ha występuje w regionach czeskich, fińskich i polskich, gdzie współczynnik zmienności wynosi

⁴ W celu ustalenia porównania wartości dodanej brutto wytwarzanej przez rolnictwo polskie z rolnictwem krajów UE, jej wielkości przeliczono na euro wg parytetu siły nabywczej (PLN do euro).

Tabela 3. Regiony Unii Europejskiej o najwyższym i najniższym poziomie wartości dodanej brutto na ha UR (2003)^a

Region	euro
NL30 West-Nederland	8 174,4
ITC3 Liguria	7 646,8
MT00 Malta	6 283,6
ES70 Canarias	5 536,6
NL40 Zuid-Nederland	4 788,3
DE30 Berlin	4 611,1
DE60 Hamburg	4 335,8
GR21 Ipeiros	3 452,8
GR23 Dytiki Ellada	3 397,4
NL20 Oost-Nederland	3 257,0
ITD3 Veneto	3 238,9
CY00 Zypern	3 111,8
ITF3 Campania	3 090,0
ITC4 Lombardia	3 070,0
ITD5 Emilia Romagna	2 697,3
BE10 Brussels Gewest+BE20 Vlaams Gewest	2 637,9
FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	2 609,7
GR43 Kriti	2 457,8
NL10 Noord-Nederland	2 311,6
⋮	⋮
CZ06 Jihovýchod	292,4
HU21 Közép-Dunántúl	292,4
UKM0 Scotland	280,4
CZ02 Střední Čechy	275,1
CZ07 Střední Morava	256,4
EE00 Estland	250,2
CZ05 Severovýchod	229,7
CZ08 Moravskoslezsko	225,5
CZ03 Jihozápad	201,9
LT00 Litauen	166,1
LV00 Lettland	145,0
CZ04 Severozápad	115,1
SK03 Stredné Slovensko	64,9

^aBez regionu Ceuta y Melilla, Praha i Východné Slovensko, 1996 regiony belgijskie i Trentino-Alto Adige, 2000 regiony hiszpańskie, holenderskie, irlandzkie i portugalskie, 2001 regiony włoskie, 2002 regiony fińskie, szwedzkie i węgierskie, 2004 regiony polskie.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Europäische Kommission [2004, 2001], Produkt krajowy... [2006], Rocznik statystyczny... [2005].

odpowiednio: 29,4%, 28,3% oraz 27,8%, natomiast najmniejsze w regionach węgierskich – 11,8%. Średnia produktywność ziemi w regionach polskich wynosi 958,9 euro, przy czym najwyższa – powyżej średniej wartości UE-25 – występuje w regionie wielkopolskim (1505,1 euro), a zbliżona – powyżej 1200 euro – w mazowieckim, łódzkim, śląskim i kujawsko-pomorskim, natomiast najniższa – poniżej 600 euro – w podkarpackim [Produkt krajowy... 2006, Rocznik statystyczny... 2005].

WYDAJNOŚĆ PRACY W ROLNICTWIE WZGLĘDEM PRZECIĘTNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

Wydajność pracy jest cząstkową miarą efektywności wykorzystywaną zarówno w analizach makroekonomicznych, jak i ocenie sytuacji produkcyjno-gospodarczej poszczególnych jednostek. Znaczenie poziomu wydajności pracy wynika z faktu, iż miara ta określa sytuację dochodową, a także możliwości akumulacji wewnętrznej w rolnictwie. Jest wyznacznikiem zarówno siły ekonomicznej, jak i perspektyw rozwojowych [Kowalski 1998]. Zdaniem Poczty [1999] „rolnictwo należy do tych sektorów gospodarki, które mają trudności w uzyskiwaniu porównywalnej wydajności pracy. Prawdopodobnie jest tak, że w krajach słabiej rozwiniętych, szczególnie tych przeludnionych, różnica między wydajnością pracy w rolnictwie a w działach pozarolniczych jest szczególnie wysoka”. W tabeli 4 przedstawiono wartość dodaną brutto na jednego zatrudnionego w państwach Unii Europejskiej względem średniej w Unii. Najwyższą wydajność pracy względem średniej rolnictwa UE uzyskuje rolnictwo państw północno-zachodniej części Unii (Holandii, Danii, Belgii, Wielkiej Brytanii, Francji i Luksemburga), a najniższą Portugalia i część państw nowo przyjętych w struktury unijne: Łotwa, Litwa, Słowacja, Polska, Węgry, Słowenia, Czechy i Estonia. Wszystkie regiony polskie charakteryzują się względną wydajnością pracy poniżej 100% w stosunku do średniej unijnej.

Najlepsza sytuacja w zakresie wydajności pracy w rolnictwie polskim występuje w województwie zachodniopomorskim, gdzie badany wskaźnik oscyluje na poziomie 92,4% [Produkt krajowy... 2006, Rocznik statystyczny... 2005]. Zdaniem Wosia [2002], niska wydajność pracy w polskim rolnictwie nie może zapewnić rolnikom oczekiwanych i społecznie akceptowanych dochodów. Z analizy zróżnicowania regionalnego badanego wskaźnika wynika, że jego największe wartości występują w regionach brytyjskich (Eastern, East Midlands, Yorkshire-Humberside i Scotland), francuskich (Nord-Pas-de-Calais, Picardie, Provence-Alpes-Cote d'Azur, Champagne-Ardenes, Ile-de-France, Haute-Normandie i Bourgogne), holenderskich (West- i Noord-Nederland), niemieckim (Mecklenburg-Vorpommern) i w Danii. Można stwierdzić, że w wytwarzaniu największej wartości dodanej w rolnictwie, przypadającej na jednego zatrudnionego, dominują regiony francuskie. Z państw członkowskich Wspólnoty najniższą wydajność pracy uzyskuje rolnictwo Łotwy, Litwy, jeden region słowacki, cztery regiony polskie, sześć – węgierskich, Słowenia i dwa regiony czeskie. Rozpiętości w wydajności pracy pomiędzy państwami, a także wewnątrz państw, pomiędzy regionami, są bardzo duże. Współczynnik zmienności w analizowanych państwach mieści się w granicach od 83,8, 47,6 i 46,7% – w regionach słowackich, niemieckich i polskich – do 2,1% – w belgijskich, gdzie analizowane regiony tworzą najbardziej jednorodną grupę pod względem wydajności pracy.

Tabela 4. Regiony Unii Europejskiej o najwyższym i najniższym poziomie względnej wydajności pracy (średnia w rolnictwie UE = 100) (2003)^a

Region	%
UKH0 Eastern	400,0
FR30 Nord-Pas-de-Calais	378,7
FR22 Picardie	359,7
FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	358,4
NL30 West-Nederland	349,2
FR21 Champagne-Ardennes	344,8
UKF0 East Midlands	341,0
FR10 Ile-de-France	315,9
NL10 Noord-Nederland	312,8
FR23 Haute-Normandie	289,9
UKE0 Yorkshire-Humberside	275,8
FR26 Bourgogne	264,8
DE80 Mecklenburg-Vorpommern	263,5
DK00 Dänemark	262,2
UKM0 Scotland	258,9
⋮	⋮
CZ05 Severovýchod	26,7
HU31 Észak-Magyarország	26,4
CZ07 Střední Morava	25,8
HU32 Észak-Alföld	25,7
PL33 Świętokrzyskie	25,4
HU22 Nyugat-Dunántúl	24,3
HU23 Dél-Dunántúl	23,9
SI00 Slovenien	23,2
PL21 Małopolskie	21,9
PL31 Lubelskie	21,7
HU10 Közép-Magyarország	20,9
HU21 Közép-Dunántúl	19,3
PL32 Podkarpackie	14,3
SK03 Stredné Slovensko	11,4
LT00 Litauen	10,8
LV00 Lettland	9,9

^aBez regionu Ceuta y Melilla, Praha, Manner-Suomi, Ahvenanmaa/Aland, London i Východné Slovensko, 1996 regiony belgijskie i włoskie, 2000 regiony hiszpańskie, holenderskie, irlandzkie i portugalskie, 2002 regiony fińskie, szwedzkie i węgierskie, 2004 regiony polskie, Berlin, Bremen i Hamburg łącznie.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Europäische Kommission [2004, 2001], Produkt krajowy... [2006], Rocznik statystyczny [2005].

Tabela 5. Regiony Unii Europejskiej o najniższym i najwyższym poziomie udziału rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto (2003)^a

Region	%
DE30 Berlin	0,0
UKI0 London	0,0
DE50 Bremen	0,0
DE60 Hamburg	0,1
FR10 Ile-de-France	0,1
ES30 Madrid	0,1
DEC0 Saarland	0,1
DE70 Hessen	0,3
UKC0 North East	0,3
SK01 Bratislavský	0,3
UKJ0 South East	0,3
GR30 Attiki	0,3
UKD0 North-West (z Merseysid)	0,3
DEA0 Nordrhein-Westfalen	0,4
SE00 Sweden	0,4
HU10 Közép-Magyarország	0,4
⋮	⋮
GR11 Anatoliki, Makedonia, Thraki	7,2
GR43 Kriti	7,2
GR13 Dytiki Makedonia	7,4
PL33 Świętokrzyskie	7,7
GR25 Peloponnisos	8,1
HU33 Dél-Alföld	8,2
PL61 Kujawsko-Pomorskie	8,3
PL31 Lubelskie	8,4
ES62 Region de Murcia	8,4
PL41 Wielkopolskie	8,9
GR21 Ipeiros	8,9
PL62 Warmińsko-Mazurskie	9,3
GR23 Dytiki Ellada	11,2
ES23 La Rioja	11,4
PL34 Podlaskie	12,1

^aBez regionu Ceuta y Melilla, Praha i Cypr, 1993 regiony holenderskie, 1995 regiony hiszpańskie, 1996 regiony belgijskie, francuskie i włoskie, 2004 regiony polskie.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Europäische Kommission [2004, 2001], Produkt krajowy... [2006], Rocznik statystyczny... [2005].

UDZIAŁ ROLNICTWA W TWORZENIU WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO

Kolejnym ważnym wskaźnikiem charakteryzującym poziom zróżnicowania regionalnego jest udział rolnictwa w zakresie tworzenia wartości dodanej brutto. Najmniejszy – wyróżnia rolnictwo Szwecji (0,4%), Luksemburga i Wielkiej Brytanii (0,5%), Finlandii i Niemiec (0,6%) oraz Belgii (0,9%) i Austrii (1%), a największy – Polski 5% [Europäische Kommission 2004, Produkt krajowy... 2006, Rocznik statystyczny... 2005]. Średnio dla Unii we wszystkich regionach wynosi on 3%. Spośród wszystkich badanych regionów dużym udziałem rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej wyróżnia się sześć regionów polskich (podlaskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, lubelskie, kujawsko-pomorskie i świętokrzyskie), dwa regiony hiszpańskie, sześć greckich i jeden węgierski. Najwyższy wskaźnik występuje w regionie podlaskim – 12,1%. Jest to największy udział zarówno w ujęciu regionalnym Polski, jak i na tle wszystkich regionów Unii Europejskiej (czterokrotnie wyższy aniżeli średnia unijna). W grupie regionów z udziałem rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej poniżej 0,5% przeważają regiony niemieckie, a wśród nich regiony: Berlin, Bremen, Hamburg, Saarland, Hessen, Nordrhein-Westfalen (tab. 5). W analizowanych regionach UE-25 występują znaczne różnice przestrzenne względem badanej cechy, co potwierdza wielkość współczynnika zmienności (86,5%). Z analizy udziału rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto w ujęciu regionalnym poszczególnych krajów Wspólnoty wynika, że największym średnim udziałem charakteryzuje się rolnictwo greckie i polskie (po 6%), natomiast najmniejszym – rolnictwo fińskie (0,5%), brytyjskie (0,6%) i niemieckie (0,7%). W grupie państw Unii Europejskiej największym zróżnicowaniem regionalnym analizowanej cechy wyróżnia się rolnictwo regionów słowackich (98,2%), hiszpańskich (81%) i niemieckich (78,5%), natomiast najmniejszym – regionów fińskich (9,1%) i belgijskich (11,8%). W przypadku tych dwóch państw wartość badanej cechy różniła się od wartości średniej przeciętnie o 0,1 punktu procentowego. Natomiast w regionach polskich wskaźnik zróżnicowania regionalnego kształtował się na poziomie 48,4%.

PODSUMOWANIE

Prowadzona przez Unię Europejską polityka regionalna ma na celu przede wszystkim starać się usuwać dysproporcje pomiędzy regionami i stwarzać warunki do osiągnięcia zrównoważonego wzrostu we wszystkich jej obszarach. Jak podaje Szlachta [1997], Polska stała się „(...) przedmiotem polityki rozwoju regionalnego (...) jako obszar słabo rozwinięty”. Z tego względu istotne są doświadczenia państw przyjętych w struktury unijne z pozycji państw peryferyjnych. Regiony polskie konkurują obecnie nie tylko z regionami nowo przyjętych państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz z regionami państw UE-15, znajdującymi się na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, lecz także z tymi najbardziej rozwiniętymi. Problemem, który należałoby w najbliższym czasie rozwiązać, jest zwiększenie efektywności wytwarzania w rolnictwie polskim. Dlatego też celem prowadzonej polityki rolnej powinno stać się również wspieranie wzrostu konkurencyjności regionów i odpowiednie oddziaływanie na zmniejszenie różnic pomiędzy nimi.

LITERATURA

- Europäische Kommission. 2001. Eurostat.
Europäische Kommission. 2004. Eurostat.
Kaczmarek T., 2001. Reforma terytorialno-administracyjna Polski – porównanie z krajami Unii Europejskiej. W: Zróżnicowanie społeczno-gospodarcze w nowym układzie terytorialnym Polski. Red. T. Czyż. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN 197, 131-155.
Kowalski A., 1998. Czynniki produkcji w agrobiznesie. W: Encyklopedia agrobiznesu. Red. A. Woś. Wyd. Fundacja Innowacja, Warszawa, 108-114.
Michna W., 2001. Polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz jej regionalizacja. Stud. Monogr. Inst. Ekon. Gosp. Żywn. 104.
Mierosławska A., 2000. Terytorialne Jednostki Statystyczne (NTS) (działania dostosowawcze Polski). Kom. Rap. Eksp. 467, IERiGŻ, Warszawa.
Mierosławska A., Lidke D., 2001. Regionalne dysproporcje rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. IERiGŻ, Warszawa.
Mierosławska A., Rokicka W., Jakubowska J., 1998. Podział Polski na regiony i strategia wykorzystania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Kom. Rap. Eksp. 423, IERiGŻ, Warszawa.
Poczta W., 1999. Zróżnicowanie regionalne produktywności pracy i ziemi w rolnictwie polskim na tle rolnictwa Unii Europejskiej. Roczn. Nauk. SERiA 1, 2.
Produkt krajowy brutto rachunki regionalne 2004 roku. 2006. GUS, Katowice.
Rocznik statystyczny RP 2005. 2005. GUS, Warszawa.
Rudnicki M., 2000. Polityka regionalna Unii Europejskiej. Zagadnienia prawno-finansowe. Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.
Szlachta J., 1997. Polityka rozwoju regionalnego Polski jako element integracji europejskiej. W: Rozwój regionalny Polski jako element integracji europejskiej. Mat. Konf., Warszawa.
Woś A., 2002. Przestrzeń ekonomiczna rolnictwa. IERiGŻ, Warszawa.